

УДК 378.31

Сидор І. П.

Тернопільський національний економічний університет

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА ДЖЕРЕЛА ЇЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розглянуто основні теоретичні та практичні аспекти фінансування вищої освіти. Охарактеризовано стан фінансування вищої освіти в Україні, досліджено фінансове забезпечення вищих навчальних закладів. Проаналізовано джерела фінансування вищої освіти. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення системи фінансування вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, фінансування вищої освіти, джерела фінансування, бюджетні ресурси, кошторисне фінансування.

Постановка проблеми. Економічні перспективи будь-якої країни залежать від трудових ресурсів, які формують національний ринок праці, тому в період наукомісткого та інноваційного виробництва знання набули першочергового значення, забезпечуючи конкурентну перевагу та фінансову вигоду. Заклади вищої освіти є платформами для підготовки кваліфікованих фахівців, а випускники – економічно очікуваним кадровим потенціалом із культурним, науковим та інноваційним рівнем. Нині вища освіта стала об'єктивною цінністю, на пріоритетах якої формується державна політика, що призводить до прогресивних економічних та соціальних змін [1, с. 116].

В Україні існує проблема фінансування вищої освіти, яка полягає у гострій нестачі коштів не тільки на розвиток системи освіти, її інфраструктури, а й на забезпечення функціонування закладів вищої освіти. Недостатніми є обсяги фінансування закладів вищої освіти, недосконалими є принципи розподілу і використання виділених коштів, діючий механізм інвестувань у вищу освіту тощо. У державних документах урядового рівня неодноразово наголошувалося на необхідності розроблення нових механізмів фінансування вищої освіти, запровадження багатоваріантних схем інвестування в освітню галузь, проте проблема залишається невирішеною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового забезпечення вищої освіти в Україні піднімають багато вчених-економістів, зокрема: В. Аверкін, О. Александрова, С. Борисова, В. Глухова, Т. Затонацька, Л. Іщук, А. Копець, М. Кладченко, В. Крютченко, Ю. Куценко, Ю. Луковенко, С. Мельник, О. Панич, В. Руден, Т. Станкус, О. Ткачук та багато інших. Водночас постійний моніторинг діючих і потенційних джерел фінансового забезпечення вищої освіти є актуальним питанням, вирішення якого є вимогою часу.

Мета статті полягає у виявленні тенденцій та особливостей фінансового забезпечення вищої освіти, окресленні напрямів удосконалення фінансування вищої освіти та пошуку альтернативних джерел в умовах дефіциту фінансових ресурсів держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вища освіта є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Фінансове забезпечення вищої освіти повинно ґрунтуватися на пріоритетності витрат на розвиток вищої освіти з державного та місцевих бюджетів, використанні залучених коштів державних і приватних підприємств, громадських організацій, громадян, міжнародних освітніх фондів, програм і благодійних організацій, коштів, одержаних за надання додат-

кових освітніх послуг, виконання науково-дослідних робіт, доходів від виробничої та комерційної діяльності, кредитів і банківських позичок тощо.

У табл. 1 представлено динаміку кількості вищих навчальних закладів в Україні та чисельність студентів у них за період 2010–2018 навчальних років.

Так, за даний період спостерігається тенденція до зменшення кількості ВНЗ на 152 одиниці (з 813 до 661). За формою власності всі ВНЗ поділяються на заклади державної, комунальної та приватної власності. Найбільшу частку в структурі ВНЗ займають заклади державної і комунальної власності (більше 80%) (рис. 1). Державна служба статистики України не дає окремо поділу кількості ВНЗ державної і комунальної власності за роками. У динаміці аналізованих років скоротилася кількість ВНЗ як державної і комунальної, так і приватної форм власності. Зокрема, ВНЗ державної і комунальної власності зменшилися на 104 одиниці (з 637 до 533), а приватної власності – на 48 одиниць (зі 176 до 128).

Динаміка питомої ваги ВНЗ за період 2010–2018 н. р. зображає тенденцію до зростання частки ВНЗ державної і комунальної власності на 2,28 в. п. і, відповідно, скорочення частки ВНЗ приватної форми власності. У 2017/2018 н. р. питома вага ВНЗ державної і комунальної форм власності становила 80,63%, а ВНЗ приватної форми власності – 19,37%. Динаміка кількості ВНЗ за рівнями акредитації вказує на те, що кількість ВНЗ I–II рівнів акредитації зменшилася на 111 одиниць (з 483 до 372), а ВНЗ III–IV рівнів акредитації – на 41 (з 330 до 289). У відсотковому співвідношенні це становить 73% проти 27% відповідно.

Серед усіх ВНЗ в Україні кількісна перевага надаєтьсякладам I–II рівнів акредитації, питома вага яких становить 56,2%, відповідно частка ВНЗ III–IV рівнів акредитації становить 43,8% у 2017/2018 н. р. Проте якщо у 2010/2011 н. р. кількість ВНЗ I–II рівнів акредитації була на 153 одиниці більше за кількість ВНЗ III–IV рівнів акредитації, то в 2017/2018 н. р. кількісна різниця між ними скоротилася до 83, що вказує на скорочення значно більшими темпами кількості ВНЗ I–II рівнів акредитації.

Як зазначає О. Панич, «в Україні існує міф про надто велику кількість закладів вищої освіти в Україні. Очевидно, що він вигідний сильним вишам, які готові «проковтнути» слабших. Проте ліквідація слабких у недалекій перспективі зачепить і сильних. У першу чергу це відобразиться на долі здобувачів наукових ступенів, для яких не буде робочих місць. Їх число буде природним чином скорочуватися, і це, зрештою, призведе до занепаду наукових шкіл. На відміну від звичай-

Таблиця 1

Динаміка кількості вищих навчальних закладів України та чисельність студентів у 2010–2018 н. р.

Показники	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	Приріст / зменшення
Кількість ВНЗ, усього, у тому числі:	813	805	785	767	664	659	657	661	- 152
державної і комунальної власності	637	633	619	609	520	525	527	533	- 104
приватної власності	176	172	166	158	144	134	130	128	- 48
Кількість студентів, усього, тис. осіб	2418,1	2246,3	2106,1	1992,8	1689,2	1605,2	1586,7	1538,5	- 879,6
Кількість прийнятих на навчання, тис. осіб	506,4	409,5	427,8	428,3	361,1	323,0	313,8	323,5	- 182,9
Кількість випущених із ВНЗ, тис. осіб	636,2	609,0	595,2	560,3	484,4	447,4	386,6	421,1	- 215,1
Кількість студентів на 10 тис. населення	557	519	488	463	393	375	372	363	- 194
Кількість ВНЗ I–II рівнів акредитації, з них:	483	479	469	458	387	371	370	372	- 111
державної і комунальної власності	406	406	399	391	323	317	318	321	- 85
приватної власності	77	73	70	67	64	54	52	51	- 26
Кількість студентів, всього, тис. осіб	351,4	347,2	335,8	319,5	251,2	230,1	217,3	208,6	- 142,8
Кількість ВНЗ III–IV рівнів акредитації, з них:	330	326	316	309	277	288	287	289	- 41
державної і комунальної власності	231	227	220	218	197	208	209	212	- 19
приватної власності	99	99	96	91	80	80	78	77	- 22
Кількість студентів, всього, тис. осіб	2066,6	1899,1	1770,3	1673,2	1437,9	1375,1	1369,4	1329,9	- 736,7

Джерело: складено автором за [2]

них підприємств закриття ВНЗ є соціально небезпечним. Воно викликає опір не лише через скорочення робочих місць, але й тому що призводить до знищення унікального академічного середовища, націленого на приріст знань і формування інтелектуального капіталу. Це соціальна травма не лише для колективу, а й для навколишнього суспільного оточення» [3].

Звичайно, що за скорочення кількості ВНЗ зменшується чисельність студентів, які в них навчаються. У табл. 2 представлено динаміку чисельності студентів ВНЗ у період 2010–2018 н. р. Загальна чисельність студентів за аналізо-

ваний період скоротилася на 879,6 тис. осіб (з 2 418,1 тис. осіб у 2010/2011 н. р. до 1 538,5 тис. осіб у 2017/2018 н. р.). При цьому за даний період студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації зменшилося на 142,8 тис. осіб, а студентів ВНЗ III–IV рівнів акредитації – на 736,7 тис. осіб. Так, за більш чисельного зменшення кількості ВНЗ I–II рівнів акредитації, чисельність студентів скоротилася значно більше у ВНЗ III–IV рівнів акредитації.

У табл. 2 представлено динаміку кількості студентів ВНЗ в Україні за джерелами фінансування навчання в них у період 2010/2011–2017/2018 н. р. Таким чином, чисельність студентів ВНЗ в Укра-

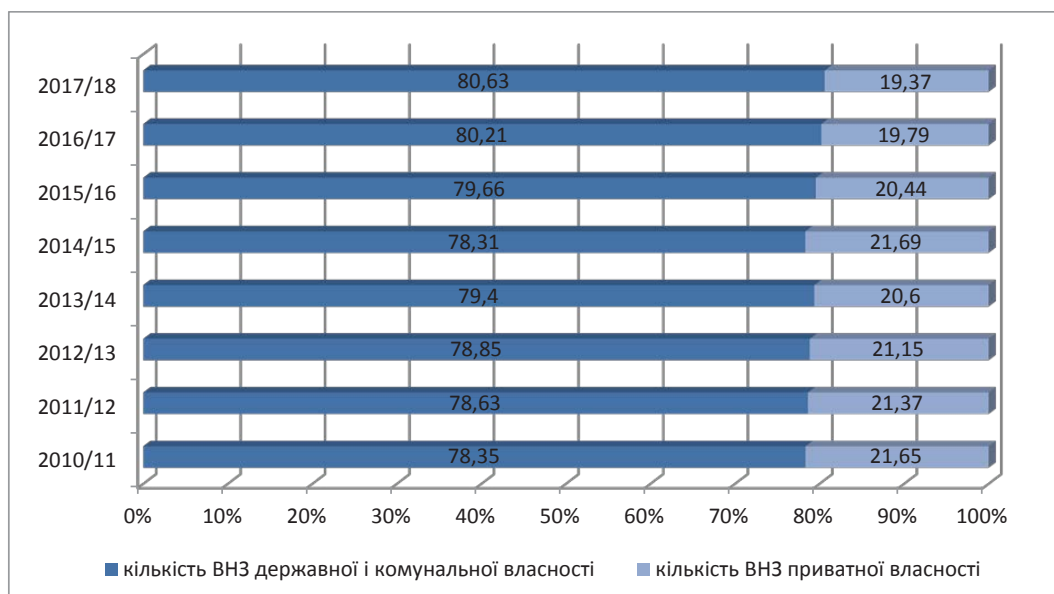

Рис. 1. Динаміка питомої ваги ВНЗ за формою власності в Україні у 2010–2018 н. р.

Таблиця 2

Динаміка кількості студентів ВНЗ України за джерелами фінансування навчання у 2010–2018 н. р.

Показники	2010/11	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	Приріст / зменшення
Кількість студентів, всього, тис. осіб, у тому числі навчаються за рахунок коштів:	2418,1	1689,2	1605,2	1586,7	1538,5	- 879,6
державного бюджету	926,3	751,1	732,0	732,9	684,6	- 241,7
місцевих бюджетів	91,0	82,1	79,4	73,6	73,1	- 17,9
юридичних осіб	8,6	10,3	10,2	9,6	7,0	- 1,6
фізичних осіб	1392,0	845,6	783,5	770,5	773,7	- 618,3
Питома вага студентів, які навчаються за рахунок коштів:						
державного бюджету	38,3	44,5	45,6	46,2	44,5	6,2
місцевих бюджетів	3,8	4,9	4,9	4,6	4,7	0,9
юридичних осіб	0,4	0,6	0,6	0,6	0,5	0,1
фізичних осіб	57,5	50,0	48,9	48,6	50,3	- 7,2

Джерело: складено автором за [2]

їні, фінансування навчання яких здійснювалося за рахунок коштів державного бюджету, зменшилася на 241,7 тис. осіб (з 926,3 тис. осіб до 684,6 тис. осіб). Питома вага студентів, які навчаються за рахунок коштів державного бюджету, становить 44,5% у 2017/2018 н. р., і ця частка зросла на 6,2 в. п. порівняно з 2010/2011 н. р.

Проте найбільшу частку студентів ВНЗ займають студенти, навчання яких здійснюється за рахунок коштів фізичних осіб. Їхня частка у структурі всіх джерел фінансування ВНЗ у 2017 р. становила 50,3%, що на 7,2 в. п. менше, ніж у 2010/2011 н. р. Чисельний показник студентів ВНЗ, джерелом фінансування яких є кошти фізичних осіб, скоротився на 618,3 тис. осіб (з 1 392 тис. осіб до 773,7 тис. осіб).

Іншими джерелами фінансування закладів вищої освіти є кошти місцевих бюджетів та юридичних осіб. Так, чисельність студентів ВНЗ, які навчаються за рахунок коштів місцевих бюджетів, за період 2010–2018 н. р. скоротилася на 17,9 тис. осіб (з 91 тис. осіб до 73,1 тис. осіб), а студентів, які навчаються за рахунок коштів юридичних осіб, – на 1,6 тис. осіб (з 8,6 тис. осіб до 7 тис. осіб). Хоча питома вага студентів, фінансування навчання яких здійснюється за рахунок

коштів місцевих бюджетів і юридичних осіб, за даний період зросла на 0,9 % та 0,1 % відповідно.

Динаміка частки студентів ВНЗ за рівнями акредитації на 10 тис. населення в Україні в період 2010–2018 н. р. указує на зростання і значну перевагу питомої ваги студентів, які навчаються у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, розрахованих на 10 тис. населення в Україні, а саме цей показник становить 86,5% у 2017 р. та зріс порівняно з 2010 р. на 1,05%. Це означає, що на кожні 10 тис. населення в Україні 8 650 тис. осіб мають вищу освіту (ВНЗ III–IV рівнів акредитації) (рис. 2).

На рис. 3 і в табл. 3 представлено динаміку абсолютних показників та частки студентів ВНЗ різних рівнів акредитації за джерелами фінансування їх навчання. Так, найбільшою є чисельність студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації, фінансування навчання яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та фізичних осіб. Хоча в динаміці досліджуваних років чисельність студентів, навчання яких фінансується за рахунок згаданих джерел, зменшується. Зокрема, чисельність студентів, навчання яких фінансується за рахунок коштів державного бюджету, за аналізований період скоротилася на 51,8 тис. осіб, а тих, які навчаються за рахунок коштів фізичних осіб, – на 74,5 тис. осіб.

Рис. 2. Динаміка питомої ваги студентів ВНЗ за рівнями акредитації на 10 тис. населення в Україні в 2010–2018 н. р.

У 2010/2011 та 2014/2015 н. р. кількість студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації, навчання яких оплачують фізичні особи, випереджала кількість студентів, які навчалися на державній формі навчання, а саме 146,8 тис. осіб проти 127,8 тис. осіб та 93,2 тис. осіб проти 87,9 тис. осіб, тобто частка студентів, фінансування навчання яких здійснювали фізичні особи, становила 41,8%, що на 5,5% більше за кількість студентів державного фінансування освіти.

Щодо чисельності студентів, які навчаються у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, то за аналізований період суттєва перевага надавалася студентам, які навчаються за рахунок коштів фізичних осіб. Питома вага цього показника у загальній структурі всіх джерел фінансування хоча і зменшилася з 60,3% до 52,7%, однак є переважачою серед інших джерел фінансування. Динаміка абсолютних показників кількості студентів, оплата за навчання яких здійснюється фізичними особами, за період 2010–2018 н. р. зменшилася з 1 245,2 тис. осіб до 701,4 тис. осіб, тобто на 543,8 тис. осіб.

Друге місце за кількістю студентів, які навчаються у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, та їх фінансування займають кошти державного бюджету.

Динаміка показників чисельності таких студентів за аналізований період скоротилася на

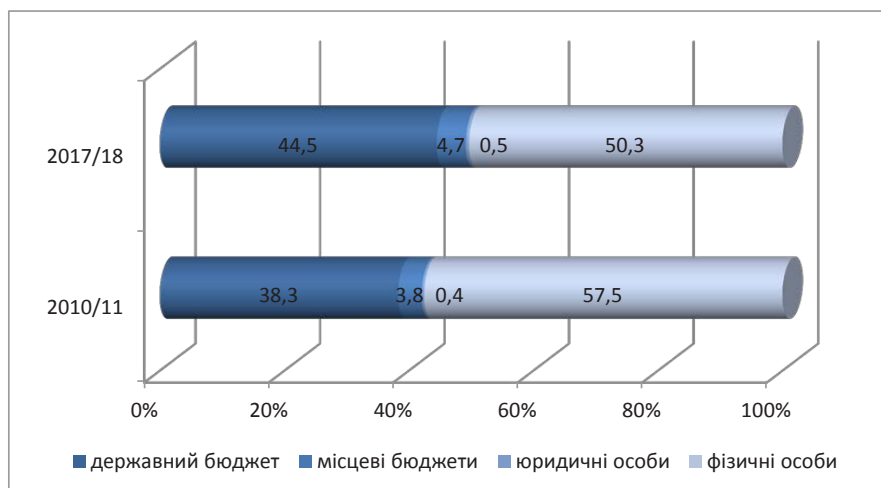

Рис. 3. Динаміка питомої ваги студентів ВНЗ за джерелами фінансування їх навчання у 2010/2011 та 2017/2018 н. р.

189,9 тис. осіб (з 798,5 тис. осіб до 608,6 тис. осіб). Однак це лише п'ята частина від кількості студентів, які навчалися за кошти фізичних осіб. Таким чином, якщо за останні вісім років кількість студентів, які здобували вищу освіту у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, скоротилася на 736,4 тис. осіб, то майже 74% – це студенти, які навчалися за рахунок коштів фізичних осіб. Основною причиною такого розвитку подій економісти називають значну міграцію молоді на навчання до інших країн, що зумовлено як вартістю навчання, так і його якістю та можливістю працевлаштування за спеціальністю, яку рекламують закордонні ВНЗ.

Таблиця 3
Динаміка кількості студентів ВНЗ України за джерелами фінансування навчання у 2010–2018 н. р. у розрізі ВНЗ за рівнями акредитації

Показники	2010/11	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	Приріст / зменшення
Кількість студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації, всього, у тому числі які навчаються за рахунок коштів:	351,4	251,2	230,1	217,3	208,6	- 142,8
державного бюджету	127,8	87,9	82,7	80,0	76,0	- 51,8
місцевих бюджетів	76,5	69,9	64,7	61,2	60,1	- 16,4
юридичних осіб	0,25	0,14	0,71	0,39	0,08	- 0,17
фізичних осіб	146,8	93,2	81,8	75,6	72,3	- 74,5
Питома вага студентів, які навчаються за рахунок коштів:						
державного бюджету	36,3	35,0	36,0	36,8	36,5	0,2
місцевих бюджетів	21,8	27,8	28,1	28,2	28,8	7,0
юридичних осіб	0,1	0,1	0,3	0,2	0,0	- 0,1
фізичних осіб	41,8	37,1	35,6	34,8	34,7	- 7,1
Кількість студентів ВНЗ III–IV рівнів акредитації, всього, у тому числі які навчаються за рахунок коштів:	2066,6	1437,9	1375,1	1369,4	1329,9	- 736,4
державного бюджету	798,5	663,1	649,2	652,9	608,6	- 189,9
місцевих бюджетів	14,4	12,2	14,7	12,3	12,9	- 1,5
юридичних осіб	8,3	10,2	9,5	9,2	6,9	- 1,4
фізичних осіб	1245,2	752,3	701,6	694,9	701,4	- 543,8
Питома вага студентів, які навчаються за рахунок коштів:						
державного бюджету	38,6	46,1	47,2	47,7	45,8	7,2
місцевих бюджетів	0,7	0,8	1,1	0,9	1,0	0,3
юридичних осіб	0,4	0,7	0,7	0,7	0,5	0,1
фізичних осіб	60,3	52,4	51,0	50,7	52,7	- 7,6

Джерело: складено автором за [2]

Таблиця 4

Динаміка та структура витрат на вищу освіту в Україні за джерелами фінансування у 2013–2016 рр.

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Приріст / зменшення
Витрати на вищу освіту , (в млн. грн.), всього, у тому числі за рахунок коштів:	45631,7	42533,9	49338,9	52866,1	7234,4
державного бюджету	30158,6	28491,3	31056,4	35339,6	5181
місцевих бюджетів	2967,6	2815,9	3029,7	3364,2	396,6
приватних фірм, корпорацій	0,43	0,53	0,52	0,57	0,14
домогосподарств	12505,1	11226,2	15252,3	14161,7	1656,6
Питома вага витрат на вищу освіту (%) , всього, у тому числі за рахунок коштів:	100,0	100,0	100,0	100,0	–
державного бюджету	66,11	67,03	62,98	66,81	0,80
місцевих бюджетів	6,49	6,61	6,12	6,36	0,13
приватних фірм, корпорацій	0,94	1,24	1,05	1,07	0,13
домогосподарств	27,4	26,40	30,93	26,82	- 0,58

Джерело: складено автором за [6]

Так, за дослідженнями О.В. Ткачук, а також аналітичного центру CEDOS, які збирали та аналізували дані про кількість українських громадян, які навчаються у закордонних університетах, їх чисельність на студіях в іноземних університетах станом на 2014/2015 н. р. становила 59 648 осіб [6, с. 637]. Серед найбільш бажаних для навчання країн, як і раніше, залишаються Польща, Німеччина, Росія, Канада, Італія, Чехія, США, Іспанія, Австрія, Франція та Угорщина. Динаміка зростання з 2009 по 2015 р. становила 129%. Якщо порівнювати два останні роки, то приріст становить майже 29%, або 13 266 осіб [5].

Проведений аналіз засвідчив, що динаміка питомої ваги студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації за джерелами фінансування у період 2010/2011–2017/2018 н. р. скоротилася лише серед юридичних і фізичних осіб на 0,1 та 7,1 в. п., а в структурі джерел фінансування навчання студентів ВНЗ III–IV рівнів акредитації серед фізичних осіб – на 7,6%.

Ефективне задоволення потреб суспільства у вищій освіті вимагає значних фінансових ресурсів, тому кожна держава прагне визначити власну стратегію та сценарій фінансування вищих навчальних закладів. У табл. 4 представлено динаміку та структуру витрат на вищу освіту в Україні за джерелами її фінансування. Загалом обсяг фінансування вищої освіти в Україні в період 2013–2016 рр. зріс на 7 234,4 млн. грн., із 45 631,7 млн. грн. до 52 866,1 млн. грн. Дже-

релами фінансування вищої освіти є кошти державного і місцевих бюджетів, приватних фірм чи корпорацій (юридичних осіб) та фізичних осіб (домогосподарств).

Найбільшим джерелом фінансування вищої освіти є кошти державного бюджету, їхня питома вага в структурі всіх джерел фінансування становить 66,91% у 2017 р. (рис. 4). Динаміка абсолютних показників видатків державного бюджету на вищу освіту вказує на зростаючі значення з 30 158,6 млн. грн. у 2013 р. до 35 339,6 млн. грн., або на 5181 млн. грн.

Наступним за обсягом джерелом фінансування вищої освіти є кошти фізичних осіб, їхня питома вага в структурі всіх витрат на ВНЗ становить 26,82%, або 14 161,7 млн. грн. у 2017 р. Зростання обсягу фінансування фізичними особами вищої освіти в період 2013–2016 рр. становить 1 656,6 млн. грн. (з 12 505,1 млн. грн. до 14 161,7 млн. грн.).

Питома вага видатків місцевих бюджетів на вищу освіту в 2017 р. становила 6,3%, що в абсолютному значенні становило 3 364,2 млн. грн., зростання цього показника за період 2013–2016 рр. відбулося на 396,6 млн. грн.

Найменшу частку в структурі фінансування вищої освіти займають кошти юридичних осіб (1,07%), що становить 0,57 млн. грн.

У табл. 5 подано динаміку розподілу витрат на вищу освіту за видами послуг у 2013–2016 рр., а на рис. 5 – їх структуру в 2016 р. За видами

послуг найбільші витрати у сфері вищої освіти припадають на послуги у сфері освіти, вони займають більше 83% усіх витрат. Абсолютні значення цих видатків у період 2013–2016 рр. зросли на 5 011,7 млн. грн., з 39 146,2 млн. грн. до 44 157,9 млн. грн. Наступною статтею видатків на вищу освіту за видами послуг є другорядна діяльність, пов'язана з навчанням. Її питома вага у 2017 р. становила 7,42%, абсолютне значення – 3 924,8 млн. грн. у 2016 р., приріст показників за цією групою витрат за чотири роки становив 2 228,5 млн. грн.

До цієї групи витрат відносять: витрати на придбання інвентаря, обладнання для освітніх послуг, транспортні послуги, придбання підручників та канцелярських товарів, а також різноманітні види трансфертів, стипендії та капітальні трансферти.

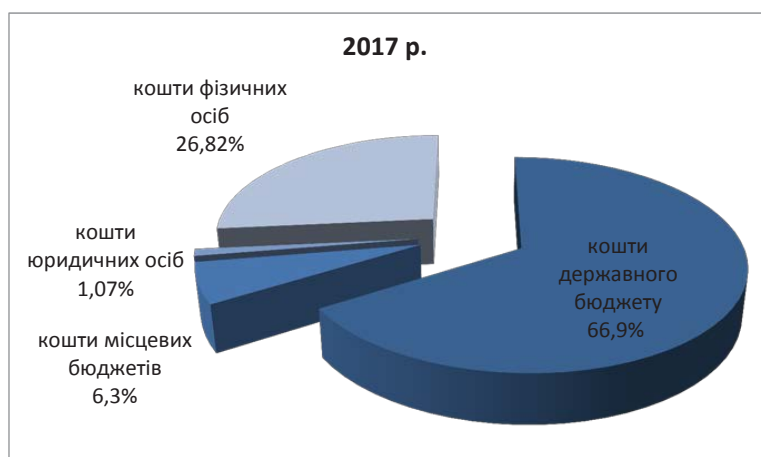

Рис. 4. Структура витрат на вищу освіту в Україні у 2017 р. за джерелами фінансування

Динаміка розподілу витрат на вищу освіту за видами послуг у 2013–2016 рр.

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Приріст / зменшення
Витрати на вищу освіту, всього, у тому числі:	45631,7	42533,9	49338,9	52866,1	7234,4
послуги у сфері освіти	39146,2	36902,2	42992,8	44157,9	5011,7
другорядна діяльність у межах закладів освіти, з них:	2258,3	1850,4	1912,6	1993,6	- 264,7
- медичні послуги	2,23	2,65	2,77	4,30	2,07
- послуги харчування	1897,1	1575,3	1546,0	1539,8	- 357,3
- адміністративні послуги	358,9	272,4	363,8	449,6	- 90,7
Другорядна діяльність, пов'язана з навчанням, із них:	1696,3	1503,8	1928,1	3924,8	2228,5
- інвентар і обмундирування	631,8	521,2	507,3	519,8	- 112
- транспортні послуги	4,0	5,3	6,3	6,4	2,4
- підручники та канцелярські товари	343,4	302,3	221,6	251,3	- 92,1
- фінансові послуги	716,9	674,9	1192,8	3147,2	2430,3
інше	2530,8	2277,4	2505,3	2789,5	258,7

Джерело: складено автором за [6]

3,78% усіх витрат на вищу освіту займає другорядна діяльність у межах закладів освіти. Динаміка абсолютних показників цієї групи видатків за аналізований період скоротилася на 264,7 млн. грн. і в 2016 р. становила 1 993,6 млн. грн. проти 2 258,3 млн. грн. у 2013 р. До цих видатків відносять: видатки на медичні послуги, послуги харчування, адміністративні і комунальні послуги.

Висновки. Таким чином, здійснивши аналіз джерел фінансування вищої освіти в Україні, можна зробити висновок, що найбільшими з них є кошти державного бюджету та кошти фізичних осіб, хоча і відзначається негативна тенденція до зниження обсягу їх фінансування. Зазначене передбачає необхідність пошуку додаткових джерел фінансування вищої освіти, зважаючи на потребу у підготовці високопрофесійних кадрів для вітчизняної економіки.

Отже, вдосконалення механізму фінансування освіти в Україні доцільно здійснювати з урахуванням міжнародного досвіду, переходити на багатоканальне фінансування, приймати рішучі заходи щодо збільшення та диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та оптимізації їхньої структури, а саме:

- створення умов для використання інтелектуальної праці, підвищення її престижності та попиту на неї, приведення обсягів підготовки фахівців із вищою освітою до потреб сучасного ринку праці;

- удосконалення науково-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу, створення умов для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у ВНЗ, які виступатимуть додатковим джерелом фінансування вищої освіти та сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності національних ВНЗ;

- розвиток системи освітнього кредитування, що сприятиме: підвищенню зацікавленості гро-

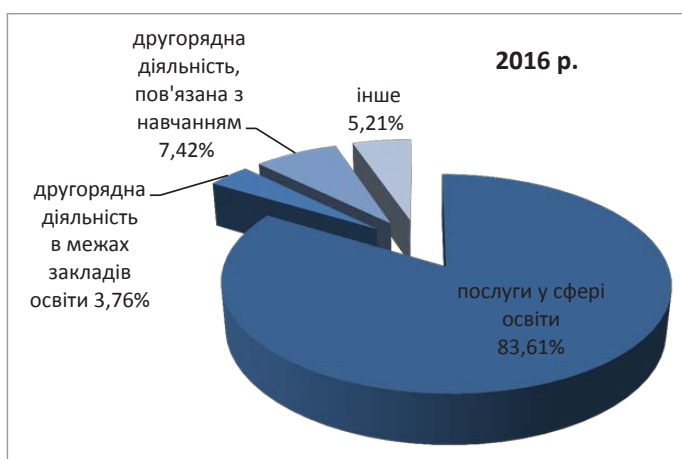

Рис. 5. Структура розподілу витрат на вищу освіту в Україні у 2016 р. за видами послуг

мадян у використанні кредитних ресурсів для оплати освітніх послуг; забезпеченню доступності освітнього кредиту для широких верств населення; стимулюванню платоспроможного попиту на ринку освітніх послуг; збільшенню обсягу фінансових ресурсів у закладах вищої освіти; залученню фінансових ресурсів у сферу довгострокового освітнього кредитування;

- створення нової моделі економічної діяльності вищих навчальних закладів, яка базується на солідарній участі держави, бізнесових кіл і громадян. У цьому контексті ефективним способом залучення додаткових фінансових ресурсів може бути впровадження державно-приватного партнерства у галузі вищої освіти.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямі стане дослідження можливостей використання державно-приватного партнерства як додаткового джерела фінансового забезпечення вищої освіти в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кладченко М. Фінансове забезпечення вищих навчальних закладів: досвід Швейцарії і Великої Британії. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 4. С. 116–129.
2. Вища освіта в Україні у 2017 році. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 298 с.
3. Панич О. Реформа фінансування вищої освіти: на що слід звернути увагу. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1068-reforma-finansuvannya-vishchoji-osviti-na-shcho-slid-zvernuti-uvagu> (дата звернення: 01.10.2018).
4. Ткачук О.В. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи. Економіка і суспільство. 2017. № 2. С. 636–641.

5. Станкус Т. Фінансове забезпечення закладів освіти під призмою нового Закону про освіту. URL: <https://goo.gl/QjVsRD> (дата звернення: 01.10.2018).
6. Національні рахунки освіти України у 2016 р.: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 105 с.

Сьдор І. П.

Тернопольский национальный экономический университет

ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ В УКРАИНЕ И ИСТОЧНИКИ ЕГО ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Резюме

В статье рассмотрены основные теоретические и практические аспекты финансирования высшего образования; охарактеризовано состояние финансирования высшего образования в Украине. Исследовано финансовое обеспечение высших учебных заведений в Украине. Проанализированы источники финансирования высшего образования. Определены приоритетные направления совершенствования системы финансирования высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование, финансирование высшего образования, источники финансирования, бюджетные ресурсы, сметное финансирование.

Sydor I. P.

Ternopol National Economic University

HIGHER EDUCATION IN UKRAINE AND SOURCES OF ITS FINANCIAL SUPPORT

Summary

The article deals with the main theoretical and practical aspects of financing higher education; characterized the state of financing of higher education in Ukraine; the financial support of higher educational institutions in Ukraine is investigated; sources of financing for higher education are analyzed; the priority directions of improvement of the system of financing of higher education are determined.

Key words: higher education, financing of higher education, sources of funding, budget resources, budget financing.